

УДК 94(477) „19/20”:061.2

**І. Ю.Стадник,
А. І. Лисенко,
Є. О. Таран**

**ДІЯЛЬНІСТЬ ЖІНОЧИХ НАУКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
В ПЕРІОД РОЗБУДОВИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА (90-ті РОКИ ХХ – поч. ХХІ ст.)**

Проаналізовано діяльність жіночих наукових організацій, виокремлено їх основні напрями діяльності, акцентовано увагу на їхньому внеску в подолання гендерних стереотипів.

Ключові слова: жіночі організації, наука, гендерна рівність.

Постановка проблеми. Однією із характерних ознак періоду становлення українського суспільства початку 90-х років ХХ століття стала поява цілої низки формальних та неформальних громадських організацій, значну частину яких складали жіночі. Частина цих організацій позиціонувала себе як наукова, ставлячи собі за мету захистити інтереси жінок-науковців та забезпечити гендерну рівність в науковій сфері. На початку ХХІ століття проблема гендерної рівності в науці не втратила своєї актуальності, підтвердженням чого стало рішення 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН від 22 грудня 2015 р., яким було запроваджено святкування Міжнародного Дня жінок та дівчат у науці. Основною метою запровадження такого свята було бажання досягти повного і рівного доступу жінок і дівчат до науки, а також забезпечити гендерну рівність і розширення прав і можливостей жінок і дівчат. Уперше цей день відсвяткували 11 лютого 2016 р. Вивчення досвіду діяльності жіночих наукових організацій дасть змогу узагальнити напрацювання та визначити пріоритетні напрямки подальшої роботи на шляху формування суспільства рівних можливостей.

Аналіз останніх публікацій. У свій час окремі аспекти піднятої нами проблеми висвітлювалися в працях таких дослідників як Смоляр Л., Сніжко В., Дармограй Н.М., Ярош О.Б., Грицяк Н.В., Стахневич А.І., Фрондзей Я.Р., Бінецька О. [1]. Проте і на сьогодні ця проблема далеко не вичерпана.

Мета статті. Аналіз функціонування жіночих наукових організацій в умовах суспільства, що трансформується, визначення основних напрямів їх діяльності та їх внеску у формування суспільства гендерної рівності.

Виклад основного матеріалу. Жіночі організації, які сформувалися на початку 90-х років ХХ століття, об'єднували жінок з метою здійснення різноманітних заходів, спрямованих на сприяння самореалізації жіноцтва, на запобігання гендерної дискримінації, покращення становища жінки в українському суспільстві та формувалися на засадах добровільної участі, бажання реально впливати на загальну справу; спільних цінностей та інтересів; вільного волевиявлення тощо. Жіночі наукові організації ставили собі за мету перш за все захистити інтереси жінок-науковців, сприяти

розвінчуванню стереотипів про другорядну жіночу роль у науковій сфері. Загалом створені організації були різними за формами, інтенсивністю діяльності, методами роботи. Наприклад, однією із таких жіночих наукових організацій окресленого періоду була громадська жіноча організація "Жінки в науці", зареєстрована в м. Києв у 1996 році і очолювана доктором біологічних наук Вірою Михайлівною Троян. Дана організація спільно з європейськими партнерами проводила дослідження щодо становища жінок в українській науці. В 1999 році на зборах, що відбувалися в Харківському національному університеті ім. В. Н. Карабіна, та на яких були присутніми 120 осіб з більшості регіонів України, було створено Українську Асоціацію "Жінки в науці та освіті" (УАЖНО). Президентом УАЖНО було обрано Н.Д. Гернет, старшого наукового співробітника Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, віце-президентом – І.І. Ковтун, доцента Київської аграрної академії. Основною метою створення організації було сприяння розвитку наукового і творчого потенціалу її членів в галузі наукових досліджень і освіти, з-поміж пріоритетів організації визначалася підготовка молодого науковця як особистості, що вболіватиме за свою країну і використовуватиме свої знання для розвитку саме української науки і освіти. Основними напрямків роботи Асоціації визначалися й такі як розробка комплексних наукових проектів з залученням до виконання викладачів, аспірантів і студентів, розробка навчально-виховних проектів з залученням до них провідних вчених, створення фонду комп'ютерних навчальних програм і проектів для їх розробки і впровадження, проблеми правової освіти своїх членів і захист їх громадянських прав [2]. В жовтні 2010 року групою науковців, чії дослідницькі та викладацькі інтереси зосереджені у площині жіночої та гендерної історії, була заснована Українська Асоціація Дослідників Жіночої Історії (УАДЖІ). Президентом УАДЖІ було обрано к.і.н., старшу наукову співробітницю, докторантку відділу соціальної антропології Інституту народознавства НАН України О. Кісь. Головною метою діяльності асоціації визначалася інституціоналізація жіночої/гендерної історії у науково-освітньому просторі України та інтеграція гендерного підходу в дослідження минулого і викладання історії. Метою створення Асоціації було визначено також і підтримку, сприяння розвитку та координацію досліджень і викладання жіночої і гендерної історії в Україні, а саме: інтеграція гендерного підходу в науково-освітній процес і дотримання принципу гендерної рівності в суспільних практиках; утвердження високого теоретико-методологічного рівня дослідницької та викладацької роботи; створення осередків дослідження жіночої і гендерної історії в науково-освітніх установах; підтримка індивідуальних та колективних науково-освітніх проектів; розробка науково-методичної літератури тощо [3].

Основні напрями роботи жіночих наукових організацій визначалися пріоритетами кожної організації і полягали в моніторингу участі жінок у розвитку наукової сфери; наданні консультативної допомоги науково-дослідним установам, громадським організаціям, ЗМІ, окремим дослідникам; наданні інформаційної та науково-методичної підтримки, здійсненні фахової

експертизи наукових праць, підготовці науково-методичних та дидактичних розробок, популяризації діяльності та наукових розробок своїх учасників тощо. Важливим напрямом діяльності жіночих наукових організацій, засобом залучення громадськості до обговорення проблем жінок в науці була просвітницька діяльність, зокрема організація науково-освітніх заходів (семінарів, літніх шкіл тощо). Активістками ініціювалося проведення конференцій (наприклад, щорічної міжнародної конференції "Жінка в науці та освіті: минуле, сучасність, майбутнє" на базі Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"), міжнародних науково-практичних шкіл-конференцій, в рамках яких проходили круглі столи (наприклад, на тему „Гендерний аспект в науці, освіті та просвітництві” на базі Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна) тощо. Активістами ініціювалися тренінги, на яких учасники мали змогу дізнатися про досвід наукових досліджень в різних сферах, який мають жінки; про те, які є особливі можливості для жінок в науці, як отримати грант на наукове дослідження, як обрати собі тему, де шукати однодумців та колег тощо.

Висновки. Таким чином, наукові жіночі організації, які виникали в 90-тих роки ХХ – поч. ХХІ ст., могли мати різний характер діяльності, однак їх поєднувала спільна мета – сприяти формуванню суспільства гендерної рівності, подолати гендерні стереотипи в науковій сфері.

Список використаних джерел

1. Смоляр Л. Жіночий рух України як чинник гендерної рівноваги та гендерної демократії в українському соціумі // www.vlada.kiev.ua/women/zhruk.htm; Сніжко В. Роль жінки в українському суспільстві // *Визвольний шлях*. – 1998. – № 9 (вересень). – С. 1065–1070; Дармограй Н. М. Жіночі об'єднання в Україні та їх громадсько-культурницька діяльність (90-ті роки ХХ ст.): автореф. дис. ...канд. іст. наук / Київський державний університет культури і мистецтв. – К., 1998. – 15 с.; Ярош О. Б. Жіночі об'єднання України як суб'єкти державотворення кінця ХХ століття: дис. ...канд. політ. наук / Волинський державний університет імені Л. Українки. – Луцьк, 2000. – 195 с.; Грицяк Н. В. Формування гендерної політики в Україні: проблеми теорії, методології, практики: моногр. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – 384 с.; Стахневич А. І. Участь жінок у розбудові громадянського суспільства в Україні (90-ті рр.. ХХ – поч. ХХІ ст.): історичний аспект: автореф. дис.... канд. іст. наук / Східноукраїнський національний університет. – Луганськ, 2004. – 20 с.; Фрондзей Я. Р. Жіночий рух в Україні (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Я. Р. Фрондзей; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2012. – 20 с.; Бінецька О. Гендерний аналіз освітньо-наукової сфери сучасної України / О. Бінецька // *Гілея: науковий вісник*. – 2013. – № 74. – С. 83–84. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_74_30
2. Українська асоціація "Жінки в науці та освіті" [Електронний ресурс] // Бюлетень „Права людини”. – 2000. – № 4. – Режим доступу: http://khpg.org/index.php?r=1.3.1.2.3#mess_977861429
3. Офіційний сайт Української асоціації дослідників жіночої історії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.womenhistory.org.ua/>

Referenses

1. Smoliar L. Zhinochyi rukh Ukrainy yak chynnyk hendernoї rivnovahy ta hendernoї demokratii v ukrainskomu sotsiumi // [www/vlada.kiev.ua/women/zhruk.htm](http://www.vlada.kiev.ua/women/zhruk.htm).; Snizhko V. Rol zhinky v ukrainskomu suspilstvi // *Vyzvolnyi shliakh*. – 1998. – № 9 (veresen). – S. 1065–1070; Darmohrai N. M. Zhinochi obiednannia v Ukraini ta yikh hromadsko-kulturnytska diialnist (90-ti roky KhKh st.): avtoref. dys. ...kand. ist. nauk / Kyivskiy derzhavnyi universytet kultury i mystetstv. – K., 1998. – 15 s.; Yarosh O. B. Zhinochi obiednannia Ukrainy yak subiekty derzhavotvorennia kintsia KhKh stolittia: dys. ...kand. polit. nauk / Volynskiy derzhavnyi universytet imeni L.Ukrainky. – Lutsk, 2000. – 195 s.; Hrytsiak N. V. Formuvannia hendernoї polityky v Ukraini: problemy teorii, metodolohii, praktyky: monohr. – K.: Vyd-vo NADU, 2004. – 384 s.; Stakhnevych A. I. Uchast zhinok u rozbudovi hromadianskoho suspilstva v Ukraini (90-ti rr.. XX – poch.. XXI st.): istorychnyi aspekt: avtoref. dys.... kand. ist. nauk / Skhidnoukrainskyy natsionalnyi universytet. – Luhansk, 2004. – 20 s.; Frondzei Ya. R. Zhinochyi rukh v Ukraini (90-ti roky XX st. – pochatok XXI st.) : avtoref. dys. ... kand. ist. nauk : 07.00.01 / Ya. R. Frondzei; Cherkas. nats. un-t im. B. Khmelnytskoho. – Cherkasy, 2012. – 20 s.; Binetska O. Gendernyi analiz osvितno-naukovoi sfery suchasnoi Ukrainy [Elektronnyi resurs] / O. Binetska // *Hileia: naukovyi visnyk*. – 2013. – № 74. – S. 83–84. – Rezhym dostupu:http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_74_30
2. Ukrainska asotsiatsiia "Zhinky v nautsi ta osviti" [Elektronnyi resurs] // Biuleten „Prava liudyny”. – 2000. – № 4. – Rezhym dostupu: http://khp.org/index.php?r=1.3.1.2.3№mess_977861429
3. Ofitsiyniy sait Ukrainskoi asotsiatsii doslidnykiv zhinochoї istorii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.womenhistory.org.ua/>.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2016 р.

И. Ю. Стадник, А. И. Лисенко, Е. О. Таран

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЖЕНСКИХ НАУЧНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ПЕРИОД СТАНОВЛЕНИЯ СОВРЕМЕННОГО УКРАИНСКОГО ОБЩЕСТВА (90-е ГОДЫ XX – нач. XXI в.)

Проанализирована деятельность всеукраинских женских научных организаций, выделены их основные направления деятельности, акцентировано внимание на их вкладе в преодоление гендерных стереотипов.

Ключевые слова: женские организации, наука, гендерное равенство.

I. Stadnyk, A. Lysenko, E. Taran

ACTIVITIES OF FEMALE SCIENTIFIC ORGANIZATIONS DURING THE DEVELOPMENT OF MODERN UKRAINIAN SOCIETY (90s OF THE XX – THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY)

The activity of Ukrainian female scientific organizations is analyzed, their main activities are singled out, the attention is focused on their contribution to overcome gender stereotypes.

Keywords: female organizations, science, gender equality.